

VELIK USPEH GENERALA DE GAULLA

Zakaj je vrhunski sestanek odložen na spomlad?

Odstranjena fašistovska nevarnost - Hruščev pomaga predsedniku Francije - Bliža se nova zgodovinska doba

Predsednik francoske republike De Gaulle je v veliko presenečenje mnogih opazovalcev dokazal, da ni le dober vojak, ampak tudi uspešen in prebrisan politik. Ko je prevzel oblast, se je njegova domovina nahajala v naravnost obupnem položaju: njeno gospodarstvo je bilo omajano, francoski frank je prišel ob veljavo, v Alžiriji je divjala meščanska vojna, parlament je zgubil v očeh ljudstva vsak ugled, generali so ga nameravali razgnati ter proglasiti neka-ko fašistično diktaturo.

Inozemstvo je gledalo na Francijo kot na propadajočo velesilo, kot na bolnika, ki ne more več ozdraviti; francoski vpliv je v mednarodni javnosti padel skoro na ničlo. Najteže je Francijo obremenjevala njena politika v Afriki, kjer ni bila sposobna niti upora Alžircev gadušiti niti se z njimi sporazumeti.

O De Gaulleu je prevladovalo mnenje, da ga bo ravno Alžirija pokopala. Ker je goreč nacionalist, so o njem mislili, da bo v alžirskem vprašanju neuklonljiv in kratkoviden ter tako spravil Francijo v neizlečljiv spor z Arabci, vsemi afriško-azijskimi deželami in naposled tudi z demokratičnim svetom v Evropi in Ameriki. Končni njegov politični poraz se je zdel zategadelj neizbežen.

NEPRICAKOVANA TRDNOST IN GIBČNOST

Da je De Gaulle trmast in odločen značaj, je bilo že zdavnaj znano. In ker je užival v ljudstvu in vojski velik ugled, je bilo tudi jasno, da se ne bo vdal volji upornih generalov in polkovnikov, temveč hotel uveljaviti **svojo voljo**. Kar je ljudi iznenadilo, je bila le njegova politična gibčnost. V politiko se mešajoče častnike je odstranil izvečine s tem, da jih je povišal na boljša službena mesta. Zanj je bilo pač glavno, da jih odpokliče z nevarnih položajev, predvsem iz severne Afrike, ter jih napravi neškodljive in poslušne.

Istočasno je preosnoval parlamentarizem, dovolil svobodo tiska, se proglasil za moža, stoječega **nad strankami**, ter ohranil dobre stike tudi s politiki, s katerimi se kot prepričan katoličan ideološko ni strinjal; tako s prostozidarji, liberalci in socialisti Guy Molleta. Obenem je ozdravil francoski frank in gospodarstvo, zahtevajoč od rojakov zelo težke žrtve, katerim so se, čeprav s samopremagovanjem, podvrgli.

Njegov največji zunanjepolitični uspeh je po našem doslej ta, da je pokopal staro sovražstvo z Nemčijo. »Reka Rena« je izjavil to nedeljo na velikem shodu, »ne sme

več biti jarek, ampak povezava med dvema velikima narodoma, bivačima ob njenih bregovih. Bližamo se vse tesnejšemu sodelovanju teh dveh narodov, ki sta se tako pogostoma med seboj klala, a sta danes poklicana, da skupno korakata proti istemu človeškemu smotru.«

DE GAULLE IN VRHUNSKI SESTANEK

Da se je državni poglavar Francije odločil za prijateljstvo z Nemčijo, je dokaz njegove izredne politične prožnosti in uvidevnosti. Ne smemo namreč pozabiti, da je bila Francija v treh zaporednih vojnah žrtev nemške napadalnosti: 1. 1870 pod Bismarckom, 1. 1914 pod cesarjem Viljemom II. in v zadnjem svetovnem spopadu pod Hitlerjem. Nezaupanje do Nemcev je šlo zato Francozom v meso in kri. Da skuša De Gaulle kljub temu z Nemčijo tesno sodelovati, je v korist obeh držav in — **vse Evrope**.

General ne ravna tako iz mehkobne pustljivosti, zakaj svet ve, da zna biti tudi skrajno neodjenljiv. To je dokazal še pred kratkim, ko je šlo za vrhunski sestanek. Rusi, Angleži in Amerikanci so hoteli, da se skliče čimprej, in sicer že meseca decembra. De Gaulle se je pa **vsem trem uprl** in se ni plašil se zameriti celo svojim zapadnim

zaveznikom. Francija, je izjavil, zahteva odložitev sestanka na spomlad in, če sklenejo ostale velesile drugače, se ne bo udeležila zasedanja. Zamera je bila velika, toda naposled je zmagal De Gaulle.

TEŽAVE NIKITE HRUŠČEVA

Svojo zahtevo je general utemeljeval z razlogom, da mora biti tako važen dogodek, kot je poravnava med komunističnim in ostalim svetom, skrbno in vestno pripravljen. Prenajljene stvari niso mnogo prida. Pred sestankom se morajo med seboj sporazumeti predvsem zapadnjaki, da bodo zastopali pri pogajanjih z boljševiki enotne in složne poglede. Sprti ne smejo iti na sestanek.

Medtem se je pa mednarodni položaj tako spremenil, da je zdaj tudi Hruščev soglasen z odložitvijo sestanka, čeprav je bil prav on tisti, ki je najbolj pritiskal, naj se čimprej skliče. Vzrok spremenjenega zadržanja ruskega državnika je v tem, da so se zdaj pojavile težave in nesoglasja tudi med Moskvo in njenimi zavezniki in pristaši.

Položaj je podoben tistemu med državami na zapadu in tudi Hruščev potrebuje časa, preden izgladi vse nesporazume v lastnem taboru.

Vmes je Alžirija

Povod je dala alžirska politika generala De Gaulle, katero je Hruščev, kot vemo, v imenu Sovjetske zveze pred vso mednarodno javnostjo načelno odobril in pohvalil. Odobril je predvsem generalovo izjavo, da Francija priznava alžirskemu prebivalstvu pravico, da sme s svobodnim ljudskim glasovanjem samo odločati o svoji usodi: lahko ostane v sklopu Francije ali Francosko-afriške skupnosti, če bo hotelo, se bo pa od Francije povsem odcepilo in ustanovilo lastno neodvisno državo.

Ta nova, Franciji prijazna politika je zbudila med arabskimi narodi močne sumnje, da se ni mogoče več zanašati na pomoč Hruščeva in Rusije. De Gaulle je bil v očeh Arabcev vedno le hud nacionalist, ki ima v umu le en cilj, da ohrani namreč Alžirijo pod oblastjo Francije. Če Alžircem kaj širokosrčnega ponuja, je to le gola taktika in pretkana prevara, s katero hoče uspavati mednarodno javnost.

Zanimivo je, da so sličnega mišljenja bili tudi francoski komunisti. Podobno kot komunisti drugih dežel so De Gaulle očita-

li, da v resnici namerava krvave boje v Alžiriji **nadaljevati** in konec koncev ondotne domačine na ta ali drug način **podjarmiti**.

NA POT »MIROVNE POLITIKE«

Vsakdo si zategadelj lahko misli, koliko je bilo presenečenje raznih komunističnih voditeljev, ko je Hruščev iznenada pohvalil De Gaullovo politiko v Alžiriji. Francoski komunistični veljak Maurice Thorez je odpotoval v Moskvo in, ko se je vrnil, je njegova stranka preokrenila za 180 stopinj svoje dotedanje zadržanje.

Prej je bil Thorez najodločnejši De Gaullov nasprotnik, zdaj je pa pozval francoske komuniste, naj tudi oni krenejo na pot generalove »miroljubne politike«. Kar je bilo črno, je postalo čez noč belo in De Gaulle se je s pomočjo Hruščeva osvobodil nasprotovanja močne francoske komunistične stranke, ki se je v važnem alžirskem vprašanju naenkrat spremenila v De Gaullovo podpornico. Očitno zelo znaten generalov uspeh!

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 29. novembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 17.00 »Kovarstvo in ljubezen«, tragedija v 5 dejanjih. (Friederich Schiller - Fran Albrecht). Igrajo člani Slovenskega gledališča v Trstu; 18.40 Koncert slovenskih solistov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — »Paul Claudel« (Alojz Rebula); 22.10 Koncert Tržaškega kvarteta — Giulio Viozzi: Prvi kvartet.

Ponedeljek, 30. novembra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — »Mladi letalci«, radijska zgodba. (Saša Martelanc). Igrajo člani RO; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Richard Wagner: »Walkira«, opera v 3 dejanjih — 1. in 2. dej. — orkester Tržaške filharmonije vodi Georges Sebastian. Približno ob 21.45: Mala literarna oddaja.

Torek, 1. decembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel: »Velika krastača ali Marinka«; 18.10 Janaček: Sinfonietta; 18.40 Ljubljanski vokalni kvartet; 19.00 Sola in vzgoja — Danilo Sedmak: »Duševne anomalije pri mladini«; 21.00 Mojstri groze — Edgar Allan Poe: Hop Frog (France Jaza); 21.30 Richard Wagner: »Walkira«, opera v 3 dej. — tretje dejanje; orkester Tržaške filharmonije vodi G. Sebastian.

Sreda, 2. decembra, ob: 18.00 Z začarane police — Zora Kafol: »Hudobni otroci«; 18.40 Slovenske folklorne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starč); 21.00 »Ko bo srečni«, komedija v 3 dejanjih. Vittorio Calvino - M. Jevnikar. Igrajo člani RO.

Četrtek, 3. decembra, ob: 18.00 Radijska univerza — Oskar Reya: Pomenki o meteorologiji — »Obramba proti toči z raketami«; 18.45 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Sirovo obzorja — Saša Martelanc: Vzori mladini: »Johann Punzel«; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »Spomin na Edwarda Russiana ob 50-letnici poletov v Gorici«. Približno ob 21.50: Iz sodobne književnosti — Josip Tavčar: »Dino Dardi in njegova knjiga Kruh«.

Petek, 4. decembra, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa: »Ob idrijski Belii«; 18.40 Pojejo fantje na vasi; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Miran Pavlin: »Heyrowsky, letošnji Nobelov nagrajenec za kemijo«; 22.15 Koncert klarinetista Mihe Gunzeka, pri klavirju Marian Lipovšek — Hindemith: Sonata, Fibich: Idila, Stojanović: Fantazija.

Sobota, 5. decembra, ob: 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — »Vice«, IV. spev. Pripravil Boris Tomažič, prevedel Alojz Gradnik; 17.00 Ravel: Scherezada, tri pesnitve za petje in orkester na besedilo Tristana Klinskorja; 18.40 Vaški kvintet; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor Slava Klavara; 21.00 »Drečkovne sanje na Miklavžev večer«, rad. pravljica. (Zdravko Trlikar - Ocvirk). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

29. novembra, **nedelja**: 1. adventna
30. novembra, **ponedeljek**: Andrej
1. decembra, **torek**: Marijan
2. decembra, **sreda**: Pavlina
3. decembra, **četrtek**: Francišek
4. decembra, **petek**: Barbara
5. decembra, **sobota**: Saba

Gronchi gost Kremlja

Predsednik italijanske republike pojde 8. januarja z letalom v Sovjetsko Rusijo na razgovore z ondrotnimi voditelji. Obiskal bo Moskvo in Leningrad v spremstvu zunanje ministra Pelle. V prestolnici mu bodo stavili na razpolago najrazkošnejše stanovanje v Kremlju.

Da je Gronchi vabilo sprejel, so mu nekateri katoliški pretiranci močno zamerili, čeprav je tudi že Adenauer bil v Moskvi in bo Sovjetsko Rusijo v kratkem ravno tako obiskal predsednik Združenih držav Eisenhower.

Zakaj je vrhunski sestanek odložen na spomlad?

(Nadaljevanje s 1. strani)

Ravno tako kot Thorez se je podvrgel navodilom Kremlja Togliatti. Tudi mogočna italijanska komunistična stranka je korenito zasuknila svoje zadržanje do De Gaulle, čeprav ji to ni bilo ravno po srcu. Nad vsemi pomisleki je pač zmagala komunistična disciplina!

Kremlju pa niso nastale težave samo zaradi Alžirije, temveč tudi zavoljo spora med Indijo in Kitajsko. Vzhodna Nemčija je na priliko kitajski napad na Indijo sprva očitno odobraval, a je morala svojo politiko kot druge komunistične skupine v svetu spremeniti. Ker hoče Hruščev vsa nesoglasja z lastnimi ljudmi najprej poravnati, mu zdaj prav hodi De Gaullov predlog, naj se vrhunski sestanek odloži na spomlad.

FRANCOSKA JEDRSKA BOMBA

Navzlic vsem očitnim uspehom je pa predsednik francoske republike ostal v nekaterih vprašanjih skrajno nepopustljiv. Tako je še pred kratkim izjavil, da ima Francija ravnotako kot Velika Britanija, Rusija in Amerika pravico do lastne atomske bombe, kateri se ne namerava odpove-

dati, čeprav se je ravno pred dnevi ogromna večina Združenih narodov izrekla zoper razstrelitev bombe v saharški pustinji.

De Gaulle nikakor ne gre v glavo, zakaj so ostale tri velesile smele neovirano razstreliti do danes 206 bomb, in sicer Amerikanci 131, Rusi 55 in Angleži 20, Francozi pa da bi ne smeli nobene niti sredi svoje neobljudene puščave! Če naj se jedrsko orožje odpravi, naj se mu odpovedo vse države in ne ravno Francija.

De Gaullovo umovanje je v toliko upravičeno, v kolikor je težko utemeljiti, zakaj naj bi se smele samo tri države na svetu opremiti z atomskim orožjem. Ta zgodovinska doba gre nezadržno h kraju! Kdo more za vselej preprečiti, da se tudi Kitajci, Nemci, Indijci in številni drugi narodi s časom enako ne oborože kot Rusi, Amerikanci in Angleži? Za stalno nihče!

Edini izhod je zatorej ta, da morajo ista pravila veljati za vse države in narode enako in je zavoljo tega potrebna **splošna atomska razorožitev**, če noče človeštvo strmoglaviti v lastno pogubo in uničenje. De Gaulle s svojo trmasto politiko nehotoma pomaga, da bo ta miroljubna doba napočila prej, kot ljudje pričakujejo.

Tekma med Trstom in Reko

Največji italijanski dnevnik Il Corriere della Sera je včeraj objavil zelo poučen članek o položaju Trsta in Reke. Moč Trsta, piše milanski list, je izviral iz tega, da je bil edino pristanišče velike avstrijske monarhije ter služil kot izvozna luka za sedanjo avstrijsko republiko, Češkoslovaško, dele Poljske, Romunije in Ogrske.

Danes ima Jugoslavija svoje pristanišče na Reki in ustvarja novo v Kopru. Najboljši odjemalec Trsta je danes Avstrija, ki pa ima na razpolago luke tudi v Hamburgu, Bremenu in — na Reki, kjer nastaja veliko pristanišče. Promet Reke je letos že nadkrilil tistega v Trstu. V prvih 6 mesecih tega leta je šlo skozi Trst okoli 2 milijona 17 tisoč ton blaga, skozi Reko pa 2 milijona 62 tisoč ton. »Nekaj sličnega se ni še nikoli dogodilo, odkar ti dve luki obstajata. Zdelo se je, da je kaj takega nemogoče«.

Od kod uspeh Reke?

»Doslej je severni Jadran imel dve veliki pristanišči, Trst in Benetke, zdaj se mu je pridružilo tretje na Reki, katere promet se je v petih letih vzdignil od 38 tisoč ton na več ko en milijon. Tekma med obema lukama se bo večala in »postala čedalje ostrejša ter bo vse težje se ji upirati«. Reka je namreč oddaljena od Trsta le 100 km in obe pristanišči imata povrhu iste odjemalce.

Za izboljšanje naprav v tržaškem pristanišču bo Italija potrošila v kratkem še 45 milijard, toda kaj to pomaga, ako bo-

NAFTA V ISTRI

Izvedenci trde, da morajo kraji v severnem Jadranu kriti globoko pod zemljo precejšnja ležišča petroleja. To je vzrok, da se v Istri preizkušajo tla in pripravljajo vrtnja v okolici Izole, Umaga, Sečovelj in Buj. Pri teh važnih delih so na Koprščini zaposleni slovenski, v Bujščini pa hrvaški geologi in inženirji.

do ostale naprave neizkoriščene? Italija bi lahko z uspehom pomagala, ako bi zgradila v industrijskem področju v Zavrlih tovarne, vendar ljudje se boje nalagati tja svoj kapital, ker leže Zavrle samo 4 kilometre od državne meje.

Uspeh Reke izhaja od tod, da so v njeni luki prevozní stroški nižji kot v Trstu, čeprav tudi tu niso previsoki. Plače jugoslovanskih pomorskih delavcev so pa zmernejše in Jugoslavija nudi prevoznikom tudi ugodnejše pogoje na svojih železnicah.

— • —

Titov govor v Nišu

V nedeljo je maršal Tito slovesno izročil prometu 104 km dolgo moderno cesto med Paračinom in Nišom v Srbiji, tvorečo del avtomobilske proge, ki bo vozila od Ljubljane do Dževdželije ob meji Grčije. Pri tej priliki je imel politično zanimiv govor.

Prikazal je, kako mednarodna napetost zadnje čase k sreči popušča, čeprav so po svetu še številna neporavnana nasprotja: tako spor med Indijo in Kitajsko, med Alžirci in Francozi in navzkrižja na Srednjem vzhodu. Da se nasprotna svetovna tabora pobotata je prav, vendar se to ne sme zgoditi na račun manjših držav in tudi ne dežel, ki ne spadajo v noben tabor, zlasti ker predstavljajo nevtralni narodi večino človeštva. Sovražna vojaška tabora bi se morala sploh odpraviti, ako naj v svetu zavladati resničen mir.

Govoreč o Jugoslaviji, je Tito odbil kritike, prihajajoče nanjo iz komunističnih dežel. Edino Češkoslovaška, je dejal, se med komunističnimi državami lahko pohvali, da so v njej boljše življenjske razmere kot v Jugoslaviji. »Toda če so Čehoslovaki nekoliko bogatejši od nas, uživajo Jugoslovani v primerjavi z njimi pa **všjo stopnjo svobode**«.

SOLIK

Od sputnikov in lunikov bomo kmalu prišli do solikov. To ime so skovali za novo raketo, ki bo poletela do sonca. Izstrelili jo bodo v Rusiji. Zamisel je razodel sam Anastazij Mikojan, ko je prišel pred kratkim v Mehiko k otvoritvi razstave sovjetske znanosti in kulture. Angleški znanstveniki pripominjajo, da je spričo sovjetskega razvoja tehnike načrt izvedljiv, čeprav znaša razdalja do sonca 93 milijonov milj. Vprašanje je le, ali se ne bo raketa v neznanski vročini sonca razblinila v nič.

PROTI HLAČAM

Na nekaterih avstrijskih šolah so začeli oster boj zoper hlače, ki jih nosijo dijaki - ne po modi tako zvanih blue-jeans. Enake ukrepe so izvedli tudi v Angliji in na raznih šolah v Rimu.

Stari Goričani se pri tem spomnijo, kako je slovenski trgovec Medved že pred prvo svetovno vojno poslal na sprehod tri uslužbenke v kroju, kjer je krilo imelo podobo moških hlač. Ljudje so jih sprejeli z zvižganjem in kroji so zginili iz izložbenih oken. Kljub vsemu bodo pa žene vsaj v prenešenem pomenu hlače še naprej oblačile, držeč se načela, da »v družini žena hlače nosi.«

DOBRI OTROCI

Ze deveto leto se obhaja v Italiji dan dobrega otroka. Tedaj obdarujejo tistega učenca, ki se je najbolj izkazal po dobrem srcu in značaju.

Letos je bila izbrana 11-letna Grazia Lupinetti iz Cosenze. Mala deklica je skozi štiri leta vsak dan prehodila par kilometrov, da je nosila priboljške in tolažbo svojemu učitelju, ki leži ohromljena v bolnišnici.

Drugo priznanje je prejel 9-letni Carlo Paglierani iz Romagne, ker že od tretjega leta dalje pomaga slepi mami pri vseh hišnih delih in se ob tem še pridno uči. Otroke so slovesno sprejeli kardinal Mimmi, rimski župan in drugi veljaki. Obdarovali so jih tudi z veliko nagrado, ki bo prav prišla njih revnim družinam. Živ vzgled vsem, da prava dobrota ni še izumrla!

Po svetu

JUGOSLAVIJA — Te dni se je ves Split smejal nameščencem Urada za izgubljene stvari. Na urad je neki domačin pripeljal konja, ki ga je našel na nekem trgu samega, brez sedla in povodca. Najditelj je zamen iskal lastnika in izgubljeni konj še vedno čaka na gospodarja.

ANGLIJA — Odvetnik Martin Freud, sin znamenitega psihoanalitika dr. Sigmunda Freuda, prodaja že leta in leta na eni izmed londonskih ulic tobačne izdelke in časnike. Pravi, da je doslej preizkusil kakih petnajst poklicev, da pa je zdaj najdonosnejše prodajati tobak in časopise.

ŠPANIJA — Ko je okopaval svojo njivo, je neki bajtar v Sevilli udaril ob trd predmet. Zatem je z rokami oprezno razgrnil zemljo ter zagledal velik, umetniško izdelan vrč, v katerem je bilo nekaj desetina kilogramov zlatnikov, raznega dragocenega nakita in draguljev. Starinaslovci sodijo, da gre za zaklad Argantoniosa, ki je vladal na jugu Španije v šestem stoletju pred Kristusom.

Mednarodno vprašanje

Državni poglavar Gronchi je v soboto zvečer sprejel ministrskega predsednika Segnija in zunanjega ministra Pello na daljše posvetovanje. Med drugim so govorili tudi o Južnem Tirolu, ker so se pogajanja, ki se že tretje leto vodijo o narodni manjšini zaupno na Dunaju, dejansko razbila.

V Rimu morajo rešiti vprašanje, kaj je treba zdaj storiti. Najvplivnejši dnevnik Italije *Il Corriere della Sera* zahteva od Segnija, naj predloži zadevo Mednarodnemu sodišču v Hagu, in zdi se, da se tudi vlada peča s to mislijo. Rimska diplomacija zbira sedaj gradivo, da bi sodišču dokazala, kako je Italija izpolnila obveznosti, ki jih je sprejela do manjšine z De Gasperi-Gruberjevo pogodbo.

Ali se ji bo to posrečilo, je seve drugo vprašanje. Zanimivo je vsekakor, da je laška javnost označevala doslej Južni Tirol za **notranjo zadevo Italije** ter menila, da voditelji manjšine, s tem da tirajo stvar pred inozemstvo, zagreše **protidržavno dejanje**, ki bi moralo biti kaznovano.

Ne zamudite prilike

Dogodki so pa bili močnejši: danes smo prišli tako daleč, da misli že rimska vlada sama izročiti spor v oceno mednarodnemu sodišču. S tem priznava, da je Južni Tirol zares postal mednarodno vprašanje, katero zanima tudi tuji svet.

Usoda Somalije

Bivša italijanska kolonija v Afriki Somalija bo v začetku prihodnjega leta z odobrenjem Združenih narodov proglašena za samostojno državo. Pri tej priliki je bilo sprejeto priporočilo, naj se tudi sosedna britanska Somalija preosnuje v neodvisno deželo, kar je zbudilo velik odpor v angleškem tisku, češ da prehajamo iz prejšnjega pretiranega kolonialnega gospostva v pretirani demokratizem.

Listi naglašajo, da je britanska Somalija stepla, ki meri nekaj nad 176 tisoč kvadratnih kilometrov, v kateri živi komaj tri četrtilijona ljudi, povečini pastirjev. V deželi ni ne šol ne bolnišnic. Imajo le enega zdravnika in eno bolnišnico, pa jim vsiljujejo kar samostojno državo, za katero niti zdaleč niso zreli.

Tem črncem ponujajo neodvisnost, ki jim jo sicer iz srca privoščimo, če pa tukajšnji omikani Slovenci zahtevajo najskromnejšo dvojezičnost, planejo vsi italijanski nacionalisti ogorčeni pokonci!

PADEC Z NEBA

Izreden pogum je pokazal ameriški stotnik - padalec Kittenger. Spustil se je iz balona v višini 23.000 metrov. Letel je z neznansko brzino skoraj dvajset kilometrov navzdol, ne da bi se padalo odprlo. Šele v višini tri tisoč metrov nad zemljo se je odprlo in mož je srečno pristal na tleh. Iz tolike višine se do danes ni še nihče vrgel nizdol. Poskus je načrtoma pripravilo ameriško letalstvo, da prouči posebno opremo za bodoče zrakoplovce v vsemirje. Padalec je namreč padal skozi zračne plasti, kjer kaže toplomer 78 stopinj pod ničlo.

Tej nevšečnosti bi se bili rimski državniiki prav lahko izognili, da so pravočasno upoštevali pritožbe manjšine ter se miroljubno doma pobotali z njenimi predstavniki. Danes je že prepozno, prilika je bila zamujena. Upajmo, da bo Južni Tirol koristil Rimu vsaj kot svarilen zgled, iz katerega se lahko nauči, kako tudi v naših krajih ne kaže lahkomišelnosti podcenjevati politične važnosti manjšinskega vprašanja. Danes je še čas, da se zadeva pošteno in mirno uredi, kaj bo prinesla bodočnost, ne more pa nihče predvideti. Ne zamudite prilike, ki se vam nudi! Saj je minilo že 5 let, odkar je bil podpisan londonski sporazum, a do danes nista bila preklicana niti sramotna fašistovska člena, po katerih se Slovenec lahko kaznuje, ako se pred sodnijo posluži svojega materinega jezika!

Novo vodstvo demokristjanov

Po dolgotrajnih in strastnih pogajanjih si je Kršč. demokracija izbrala glavno vodstvo stranke, v katerem so zastopane vse struje. Večina je pripadla Segniji in Morovi skupini, medtem ko je Fanfani ostal v manjšini. Zadnji hip se je vdal, ker si je zagotovil v organizaciji zelo važna mesta. Predsednik stranke je namreč postal fanfanijevec Zoli, k isti struji spada tudi upravni tajnik Branzi, Moro je pa bil spet izvoljen za glavnega političnega tajnika in prevzel tudi uredništvo strankinega glasila *Il Popolo*.

Na zunaj je bila sicer sloga obnovljena, vendar so nasprotja med raznimi strujami in voditelji ostala v jedru nepopravljiva, kar ne vznemirja le demokristjanov, ampak širšo politično javnost. Kršč. demokracija je namreč glavna sila, na kateri sloni obstoječi politični red v Italiji.

Osem novih kardinalov

Janez XXIII. se je odločil imenovati 8 novih kardinalov, med katerimi je pet inozemcev. Njihovo skupno število, tako imenovani sv. kolegij, ki je skozi stoletja imel največ 70 članov, se bo povečal na 79. V njem bo 31 Italijanov in 48 neitalijanov, zastopajočih 24 različnih narodov. Na zunaj imajo torej premoč inozemci in to je naravno, ako pomislimo, da predstavljajo Italijani v katoliški Cerkvi med 482 milijoni vernikov le šibko manjšino.

Toda vpliv v vesoljni Cerkvi ni odvisen od števila kardinalov, ki jih ima kak narod. Vsem kardinalom je namreč dana enaka pravica le v tem, da vsak voli papeža. Dejansko upravno oblast imajo pa le tisti, ki vodijo v Rimu razne kardinalske kongregacije, se pravi cerkvena ministrstva. Za inozemce, živče izven Rima, je mesto kardinala več ali manj le visoko dostojanstvo.

V resničnem, vsakodnevnem vodstvu vesoljne Cerkve imajo pa Italijani še zmerom odločilno premoč. Tudi po novih imenovanjih bo pri sv. stolici nameščenih 23 italijanskih in samo 8 inozemskih kardinalov. Vpliv Italijanov je posebno velik tudi zavoljo tega, ker so domala vsi diplomatski zastopniki Vatikana v tujini, tako zvani apostolski nunciji, laškega rodu.

Tržaškega

VOLITVE PRI DELAVSKIH ZADRUGAH

Člani Delavskih zadrug so v nedeljo izvolili novi upravni in nadzorni odbor. Upravni odbor šteje sicer 10 članov, toda izvoljenih jih je bilo le šest, kajti ostale štiri bodo imenovala tržaška občina in pokrajina, prefektura ter Banca Naz. del Lavoro.

V volilni boj sta posegli dve listi. Na čelu prve je bil tržaški demokristjan in mestni svetovalec Nereo Stopper, drugi pa je načeloval komunist dr. Pogassi. Od 17.572 volilnih upravičencev jih je glasovalo samo 6.502, se pravi 37%. Levičarska lista je prejela 4.332 glasov in 4 mesta v odboru, lista demokristjanov in zaveznikov 2.086 glasov in dve mesti; 84 glasov je bilo neveljavnih. Na levičarski listi je bil izvoljen tudi Slovenec Ferdinand Ferjančič.

V nadzornem odboru je levičarska lista dobila dva zastopnika, demokristjani in zavezniki pa enega.

TRŽASKI OBČINSKI SVET

V ponedeljek je tržaški mestni svet soglasno odobril resolucijo, v kateri poziva vlado, naj letno nakaže poldržavni družbi Istria-Trieste zadosten denarni prispevek, da bo lahko vzdrževala pomorske zveze med Trstom in Istro. Misovski svetovalec in državni poslanec Gefter-Wondrich je zahteval, da bi morali v resoluciji omeniti tudi družbo Libertas, katere ladje prav tako vozijo na progi Trst-Istra in bi zato morala dobiti enako pomoč. Ta predlog pa je svet odbil, ker je Libertas zasebno podjetje.

Odbornik Geppi je zatem poročal o delih, ki jih bo občina izvedla v tako imenovanem »naselju Sv. Sergija« pri Domju. Mimogrede omenimo, da se naselje gradi na zemljišču, ki je bilo razlašeno slovenskim vrtinarjem, od katerih mnogi sploh niso še prejeli pravične odškodnine. Občina bo za napeljavo elektrike, ureditev kanalizacije in stranskih poti ter za gradnjo nekaterih poslopij v naselju potrošila 825 milijonov, medtem ko bodo vsi stroški za naselje znašali 5 in pol milijarde.

Čudimo se, da se ni noben svetovalec pri tem spomnil bivših lastnikov zemljišča in se zanimal, ali je bila prav vsem primerno plačana zemlja, od katere so doslej živeli.

Nabrežina:

»DOM POČITKA« ČAKA...

Na seji občinskega sveta, ki je bila prejšnji petek, so svetovalci dolgo razpravljali o tako imenovanem Domu počitka. Gre za poslopje v Nabrežini, ki je bilo dograjeno pred kratkim in v katerem naj dobe zavetje za delo nesposobne in pomoči potrebne osebe iz naše občine.

Stavba bi lahko v kratkem začela služiti svojem namenu, če bi občina imela dovolj denarja vsaj za nakup opreme. Ti stroški znašajo okrog 10 milijonov, ki pa jih občina nima. Misliti je nadalje treba na poravnave režijskih stroškov, ki bodo vsaj v prvem letu znašali 6 do 7 milijonov. Od kod naj jih občina vzame, če njen proračun že tako izkazuje nad 30 milijonov letnega primanjkljaja?

Iz govorov občinskih mož se lahko sklepa, da bi upravo doma želeli izročiti Občin-

ski podporni ustanovi. Toda njen predsednik, ki je prisostvoval seji, je izjavil, da ustanova ne more prevzeti uprave, ne da bi ji občina jamčila, da bo poravnala vsakoletni primanjkljaj.

Po dolgi razpravi je svet naprosil odbor, naj važno vprašanje ponovno obrazloži nadzornim oblastvom in naj od njih skuša dobiti primeren prispevek.

Upamo, da bodo oblastva občini pomagala, kajti neopravičljivo bi bilo, če bi Dom počitka moral zaradi zgolj birokratskih zaprek ostati prazen in zaprt. Če bi ne šlo drugače, naj občina za nakup opreme najame posojilo in naj se ne plaši dolga, saj je v tem primeru socialno povsem upravičen.

Stivan:

RIBIŠKO NASELJE IN LONDONSKI SPORAZUM

Voce Giuliana, eno vplivnejših glasil istrskih beguncev v Trstu, je pred kratkim poročala, da se konec tega meseca zaključi gradnja tako imenovanega »ribiškega naselja« v Stivanu. Gre za skupno 140 stanovanj, od katerih jih 100 gradi Ustanova treh Benečij, 40 pa jih je bilo sezidanih že za časa ZVU. V nove hiše se bodo, kot poroča list, spomladi vselile družine istrskih ribičev, ki bodo tu dobili nov dom.

Naselje gradijo ob izlivu Timave med Devinom in Stivanom, in sicer na zemljišču, ki je bilo še pred leti last naših domačinov iz Devina. Poleg omenjenih stanovanj bodo v kratkem pričeli zidati še šolsko poslopje in nekaj trgovin, medtem ko ustanova Selad že gradi novo, okrog en km dolgo cesto, generalni komisariat pa je nakazal večjo vsoto denarja za napeljavo elektrike in vodovoda.

Spomladi se bo torej na še pred nedavnim povsem slovenska tla naselilo 140 italijanskih družin, se pravi mnogo več, kot jih ima ves Stivan z bližnjo Medjo vasjo vred. To pomeni, da se bo narodnostna sestava tamkajšnjega predela nabrežinske občine popolnoma spremenila, in sicer z enostavnim upravnim ukrepom, kajti vedeti je treba, da se naselje gradi z državnim denarjem.

Tudi v tem primeru pa je bilo grobo pogazeno tisto določilo londonskega sporazuma, ki pravi, da se ne sme umetno spreminjati narodnostna sestava našega ozemlja.

ZA TUJSKI PROMET

Upravni svet Ustanove za tujski promet v Trstu je v torek imel sejo, na kateri je odobril proračun za leto 1960. Ustanova namerava tudi prihodnje leto posvetiti vso pozornost propagandi za našo obalo in je v ta namen določila 10 milijonov lir. Dva mi-

OBVESTILO KMETOVALCEM

Živinorejci, ki imajo v hlevih nad 10 mesecev stare bike, morajo do 30. novembra oddati na občini prošnjo, naslovljeno na pristojno komisijo, da jim bike potrdi. Enako prošnjo morajo vložiti tudi živinorejci, katerih biki so bili že potrjeni, a jim listina o potrditvi zapade decembra tega leta.

Preden jim komisija potrdi bike, so kmetovalci dolžni izvesti na živini priizkusno cepljenje, da se ugotovi, ali so biki bolni za jetiko, brucelozo ali trihomiozo. Cepiti ni treba samo tistih bikov, ki so bili uvoženi prejšnji mesec. Potrdilo o cepljenju je treba izročiti komisiji, ko bo pregledala bike.

lijona pa pojmeta za razdelitev propagandnega gradiva v Italiji in inozemstvu.

V proračunu je nadalje prvič letos predvidena postavka, s katero bodo krili stroške za prireditve v Devinu, Sosljanu in Miljah. Prireditve bodo prihodnje poletje gotovo privabile na Tržaško mnogo novih gostov.

Stivan:

Zgonik:

OTROŠKA VRTCA ODPRTA

Danes je občina končno odprla otroška vrtca v Zgoniku in Gabrovcu. Pouk se letos ni začel pravočasno, ker je občina imela težave s prevozom otrok iz oddaljenih vasi do vrtcev. Ker je to vprašanje sedaj rešeno, sta vrtca lahko začela z rednim poukom.

Beneška

SEMPETER SLOVENOV

Skozi obmejne prehode v Beneški Sloveniji je v oktobru potovalo 13.778 oseb. Tudi tokrat je največ prehodov bilo pri Stupici, koder je prekoračilo državno mejo z običajno prepustnico in dvolastniškim dovoljenjem 5.176 jugoslovanskih in 1.396 italijanskih državljanov.

Pred kratkim smo v listu poročali o lepem napredku v vasi Škrutovo pri Slenartu. Tamkajšnja domačina Amedej Terliker in Marija Garjup sta namreč zgradila lepo in veliko dvorano s prvovrstno restavracijo, kjer lahko vedno dobiš dobro jedajočo in pijačo. Kaj pomeni za razvoj tujskega prometa sodobno gostin tvo, lahko danes ugotoviš v Škrutovem. Ob sobotah in nedeljah se tu ustavljajo mnogi izletniki iz Vidma, Gorice, Čedad, Trsta in našega Sempetra.

Tudi v Škrutovem nisi do pred kratkim kot drugod po naših vaseh dobil v gostilni skoraj ničesar za pod zob. Tako gostinstvo pa ne more privabiti številnih izletnikov iz bližnjih in oddaljenih mest. Zato bo vzpodbuda v Škrutovem gotovo našla odziv tudi med drugimi našimi gostilničarji.

Ze mnogo let ni bila v naših krajih tako slaba letina sadja kot letos. Noben kmetovalec nima niti enega stota sadja za prodajo, ker mu ga manjka celo za domače potrebe. Celotno letos ni in še, kar ga je, je droben in črviv.

Tako je naš kmet letos prišel ob glavni dohodek, ki mu je doslej pomagal, da se je, čeprav bedno, vendarle pretolkel skozi zimo. Če začnemo računati, ugotovimo, da se bo kmet z letošnjim pridelkom po odbitku potrebne vsote za davke, mogel preživeti dva ali kvečjemu tri mesece. Zato se v naših dolinah napoveduje še hujša beda od tiste, s katero se že tako borimo vse življenje. Nič čudnega torej, če so se mnogi odločili, da si bodo že pred zimo poiskali v tujini dela in zaslužka! Drugi pa letos še s toliko večjo napetostjo pričakujejo angelov rešiteljev — izseljencev, da jim pošljejo nekaj prihrankov za življenje.

IZ REZIJE

V Novem listu smo že večkrat poročali da so vse vasi občine Rezija, razen Ravence, kjer je občinski dom, skrajno nezadovoljne s svojimi upravitelji. Očitajo jim, da skrbijo pravzaprav samo za Ravenco, ki se z dohodki iz vse občine trajno oplešuje. Od središča oddaljene vasi pa so sramotno za-

OBISK FERRARIJA AGGRADIJA

Prejšnji teden je Ferrari Aggradi, minister za državne udeležbe, obiskal goriško livarno Safog, kjer so ga pričakovali prefekt dr. Nitri in drugi oblastniki. V tovarni je bilo boljše vzdušje kot v Trziču, ker je SAFOG zaradi učinkovitih ukrepov vlade krizo že srečno prestala. Minister je delavstvu ponovno zjamčil polno zaposlitev za dolgo vrsto let, čeprav je odklonil zahtevo notranje komisije po ponovni otvoritvi oddelka za lito železo. Zagotovljena pa je bodočnost dvema oddelkoma v tovarni: livarni jekla in oddelku za izdelovanje stavev. Minister je na koncu delavstvu obljubil, da bo vlada nakazala tovarni 300 mili-

jonov lir za ureditev raznih notranjih naprav, med drugim tudi za sodobno urejene slačilnice.

Istega dne je minister obiskal ladjedelnice v Trziču, kjer so se mu pridružili goriški prefekt in tržiški župan Cuzzi. Po ogledu ladjedelnice je imel daljši sestanek z zastopniki delavstva. Zvečer pa se je sestal z zastopniki občine. Župan je z največjo odločnostjo branil pred ministrom koristi tržiškega mesta. Pozneje je minister imel še daljši sestanek s svojimi strankinimi tovariši iz vse goriške pokrajine.

Notranja komisija je razložila ministru položaj tržiških ladjedelnic v posebni spomenici, kjer je zahtevala obnovitev oddelka OMFA, kar pa je minister odklonil, ker je imel ta oddelak v prejšnjih letih šest milijard primanjkljaja, a ne po krivdi delavstva. Minister je pa vendar dal obvezno izjavo, da vlada ne bo pozabila na sicer hudo usodo začasno odpuščenih delavcev. Brezposelnosti pa ni mogoče odstraniti do meseca maja prihodnjega leta.

GORISKI POKRAJINSKI SVET

Goriški pokrajinski svet je v soboto zaključil dolgotrajno razpravo o novem pravilniku za poslovanje pokrajinskih uradov in o novih plačilnih lestvicah za uslužbenice. Iz poročila odbornika Polesija smo zvedeli, da ima danes pokrajina 301 uradnika, za katere izda letno 297 milijonov; po novem pravilniku pa bo število naraslo na 340, za plače pa bo uprava izdala 368 milijonov, to je 71 milijonov več kot doslej.

Svet je nato soglasno odobril oba pravilnika.

IZ PEVME

Strokovna učiteljica za gospodinjke tečaje Vilma Bregantova je v ponedeljek prejšnjega tedna imela sestanek z mladimi ženami in dekleti, ki so se že vpisale na tečaj, ter se je z njimi pogovorila o namenu tečaja. Obenem so na sestanku sklenile, da se vpisovanje še za nekaj dni podaljša.

Vpisne prijave sprejema Nadja Sošol.

IZ SOVODENJ

Vzhodno-furlanski vodovodni konzorcij je dal v Petovljah zgraditi poslopje, v katerem bodo namestili motorje za dobavo vode v zbiralnik v Uševlju. Pripeljali so tudi veliko število cevi, ki jih bodo položili med Petovljami in Uševljem. Od Uševlja bo vodila ena vrsta cevi na Vrh, druga pa v Rubije; pred mostom v Rubijah bo položena stranska cev, ki bo oskrbovala vodo Gaberjam, na levi strani Vipave pa bo odvajala ena cev vodo proti Peči in Rupci, druga pa proti Sovodnjam.

IZ RUPE

Preteklo soboto sta si obljubila večno zvestobo domačinka Karmela Ožbot in Roman Butkovič iz Sovodenj.

Novoporočencema želimo vaščani obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v skupnem življenju.

IZ DOBERDOBA

Čitateljem Novega lista je dobro znano, kako se sovražniki slovenske šole poslu-

Iz Goriške

žujejo vseh mogočih sredstev, da bi jo ošibili in jo kolikor mogoče oškodovali. O tem nudi jasen dokaz tudi naslednji dogodek, ki se je pripetil prejšnji teden v naši vasi.

V tukajšnjem šolskem poslopju so slovenski in italijanski razredi osnovne šole. Nekega dne pridrdra med poukom pred šolsko poslopje avtobus, nanj natrpajo učence italijanskih razredov, med katerimi so žal tudi nekateri otroci slovenskih staršev. Avtobus je zatem odpeljal proti Trziču. Še isto dopoldne so se učenci vrnili v šolo in vsak izmed njih je veselo držal pod pazduho škaflo z novimi čevlji. Obdarovana deca je seveda izzivalno dražila slovenske tovariše, češ mi smo čevlje dobili, vi, ki obiskujete »ščavarsko« šolo, ste pa ostali na cedilu.

Vsakdo mora pohvaliti organizacijo, ki obdaruje revno šolsko dečo s čevlji, če jo pri tem zares vodi plemenita krščanska ljubezen. A pri našem obdarovanju ni šlo za ljubezen do bližnjega, marveč za njeno ogabno zlorabo v raznarodovalne namene. Proti vsem vzgojnim načelom pa je bilo razlikovanje povrhu med slovenskimi in italijanskimi razredi, ki so pod isto streho. Čuditi se moramo, da šolska oblastva tako namerno izzivanje zavednih slovenskih staršev sploh dovolijo. Saj ni nič ogabnejšega kot zlorabljanje človekoljubnosti v raznarodovalne namene.

Prebivalci Doberdoba in Poljan so prejšnji teden spet bili dva dni brez vode, čeprav je tudi pri nas lilo kot iz škafa in je tudi doberdobsko jezero bilo polno vode kot le redkokdaj doslej. Občinski uslužbenici so iskali okvaro po vseh ceveh in tudi pri črpalki, a je niso našli. Voda pa je kljub temu iznenada prenehala teči. Slednjič so se spomnili, da je pred leti zmanjkala voda, ker je v črpalko zlezla jegulja. Ob natančnem pregledu so tudi to pot ugotovili, da je vzrok okvare bila jegulja.

ŠKOF DR. SREBRNIC

V nedeljo so imeli slovenski goriški verniki v svoji sredi krškega škofa dr. Josipa Srebrnič. Častitljivi starček, ki pa je še vedno skoro mladeniško živahen, se je po vrnitvi iz Rima, kjer ga je sprejel v zasebni avdienci Janez XXIII., ustavil nekaj dni v Gorici. Preteklo nedeljo je dr. Srebrnič, ki je solkanski rojak, daroval sv. mašo v travniški cerkvi. Po evangeliju je škof, ki je bil pred mašniškim posvečenjem častnik in nekaj let profesor zgodovine in zemljepisja na goriški gimnaziji in zatem profesor v goriškem bogoslovju ter nato na ljubljanskem vseučilišču, je vernikom pridigal o življenjskem smotru človeka, ki mora biti služba božja. Slovenskemu vladiki želimo, da bi mogel še dolgo let izvrševati svoje visoko poslanstvo med Hrvati.

MAŠA ZADUŠNICA

V ponedeljek je bila v stolnici maša zadušnica za ljubljanskega škofa dr. Gregorja Rožmana, ki je pred nekaj dnevi umrl v ZDA. Odlični pevski zbor je z globokim občutjem odpel lepo Perosijevo črno mašo.

Slovenija

nemarijene. Proti mačehovski občinski upravi se še prav posebno pritožuje vas Učaja, ki je od Ravence najbolj oddaljena.

Na zadnji občinski seji so zlasti svetovalci iz Učaje obtožili občinsko upravo, da ne ravna pravično z dohodki in da jih ne troši za napredek vseh vasi.

V Ravenci se gradijo ljudske hiše, nove šole in tlakovane ceste; občina je zgradila celo vojašnico, ki jo je dala v najem državi upravi.

Ista občina pa noče v Učaji vzdrževati niti dva kilometra dolge ceste, ki vodi od razpotja pri Belem potoku proti Krnici. Zato so ljudje prisiljeni to pot sami popravljati. Ta krivica je še toliko bolj obsodbe vredna, ker je Učaja pred nekaj desetletji bila lastnica velikih gozdov, ki jih je pa občina dala posekati. Od ogromnega izkupička ni imela vas prav nobene koristi, kajti vse je šlo le za olepšanje Ravence in njene naibližje okolice. Odkar so Učajo združili z občino Rezijo, niso za to vas ničesar zgradili, saj nima niti električne luči. Pa naj reče kdo, da ne gre za krivico, ki vpije do neba!

Že dolga desetletja vodijo občino samo ravenški gospodje, čeprav Ravenca šteje le 350 prebivalcev, medtem ko jih imajo vse ostale vasi nad 3000.

Nadzorna oblastva zato pozivamo, naj vsaj odslej naprej poskrbe za pravičnejšo porazdelitev občinskih dohodkov. Prepotrebna javna dela je treba izvesti tudi v ostalih vaseh rezijanske občine, saj je bila Ravenca doslej že tako preveč upoštevana in imela dovolj koristi.

IZ SOVODNJE

Trije živahni fantje iz Sovodnje so se predpreteklo nedeljo ponoči smrtno ponesrečili na poti proti domu iz Vidma, kamor so se peljali na izlet z avtomobilom. Avtomobil je treščil ob drevo v videmskem predmestju. To so bili Gracijan Petričič, Bruno Černoja in Danilo Vogrič. Pokopali so jih ob obilni udeležbi vaščanov in okoličanov v domači vasi.

Naj sveti pokojnim mladeničem večna luč! Užaloščenim družinam izrekamo globoko sožalje.

SREDNJE

Predpreteklo nedeljo ponoči je bil v Oblici izreden naliv. Strela je udarila v tamkajšnji zvonik in ga podrla do tal. Ruševine so padle na cerkveno streho ter jo hudo poškodovale. Škoda znaša po sodbi strokovnjakov 10 milijonov lir.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Novo dramsko delo Josipa Tavčarja:

„Nicky, zlati deček“

Slovensko gledališče v Trstu je postavilo v soboto zvečer na oder Avditorija prvo delo svojega letošnjega repertoarja. To je nova komedija Josipa Tavčarja »Nicky, zlati deček«. S tem se je Tavčar že tretič predstavil našemu občinstvu — in priznati moramo, da vsakokrat bolje.

Delo Prihodnjio nedeljo je pomenilo pogumen poskus, prikazati košček današnjega življenja pri nas, ki je bil toliko bolj hvale vreden, ker se drugače sodobna slovenska dramatika mnogo rajši ozira preko rame v preteklost, v pravilnem spoznanju, da je mnogo bolj zdravo, se pravi, manj nevarno bičati napake in grehe iz preteklosti kakor pa današnje. Vendar pa se Tavčar pri tistem svojem prvem poskusu še ni otrese konvencionalnosti. Vse je bilo še nekam statično, nekoliko prisiljeno in v nekakem umetnem ravnovesju, da bi se vendar komu preveč ne zameril. »Pekel je vendarle peklen« je pomenil že drznejšo igrano domišljijo in miselne sproščenosti, medtem ko moramo priznati, da je Nicky, zlati deček v marsikaterem pogledu že resnično uspelo delo, četudi mu ne moremo prerokovati trajne vrednosti. Ustvariti delo trajne vrednosti pa gotovo tudi ni bil Tavčarjev namen, drugače bi mu ne bil dal lahkega, vedrega, igrivega značaja muhe enodnevnice. To pa je tudi v skladu z modno boleznijo, ki jo šiba v svoji komediji.

Kričači, »filmske igralke« in ljubimke

Nicky, zlati deček je tipičen pevec »kričač«, kot so zdaj v modi in nam mučijo živce preko radia in iz vsakega »juke boxa«. Morda je star 16, morda 18 let. Bil je v poboljševalnici, sirota brez staršev, ko brezobzirni »manager« odkrije njegove darove in ga napravi za »največjega pevca našega časa«, seveda pevca kričača. Hkrati ga seveda izkorišča. Denar, ki ga služi mladenič s svojim tuljenjem in zvižanjem pred mikrofonom, nalaga namreč na svoj bančni račun, fanta pa tolaži z električnim vlakcem in podobnim. Vse gre dobro — do prvega dejanja, ko ju vidimo, kako pristaneta v razkošnem hotelu, kjer ju oblegajo časnikarji. Ko jih »manager« srečno izrine in se začne igrati fant s svojim električnim vlakcem, pa vdere v njegovo sobo »filmska igralka« Biby, oblečena manj kot napol, in se hoče igrati najprej z njim, a končno se zadovolji s tem, da mu pomaga pri igri z vlakcem, v prepričanju, da bo že dosegla svoj cilj. Hkrati ga začne ščuvati proti njegovemu varuhu »managerju«, češ zakaj ne zahteva svojega denarja zase?

Nickyju ideja ugaja in tu nastane prvi zaplet, ker »manager« seveda ni pripravljen odstopiti denarja, čeprav v prvem hipu to oblubi. Se huje se zaplete zadeva, ko skuša vreči Biby iz sobe. Kričaču dekle ugaja kot »tovarišica pri igri z vlakcem«, se razume, in napravi majhno revolucijo, dokler mu je »manager« ne dovoli. Tretji zaplet povzroči elegantna ženska, ki se pride predstaviti kot Nickyjeva mati, češ da so ji ga ukradli, ko je bil majhen. To niti ni presenečenje, ker se v vsakem mestu, kjer Nicky poje, pojavi kakšna »njegova mati«, kateri diši pevec denar. Nerodno je le, ker je ta »mati« žena zloglasnega gangsterja Gizdalina, ki se ga vse boji in ki je kaj hiter in spreten v »upihavanju« ljudi.

Tudi Biby ne popusti in tako se začne prerekanje in prerivanje za uboga Nickyja in njegov denar. Položaj se naglo menjava. V hipu, ko se zdi, da je kateri od teh čednih tipov vrzel zadnjo karto in odigral, nastopi nekaj nepredvidenega, kar položaj takoj spet preobrne.

Konča se s tem, da Gizdalin zakolje »managerja«, da njegovo ženo pustolovko zapro, Biby jo odkuri in Nicky ostane sam, otožno predstavljajoč tračnice svojega vlakca, dokler ne plane v sobo truma brezobzirnih časnikarjev, ki se vržejo na novico o »managerjevi« smrti kot sestradani psi na kost. Nicky pa začne jokati. V bistvu je vendarle samo deček, deček brez staršev.

To bi bila zgodba v grobih obrisih. Torej nič cankarjanskega (hvala Bogu), nič hrepenenja Lepe Vide, nič kompleksov manjvrednosti in nič reševanja socialne problematike delavskega razreda ali vaških učiteljev. Tokrat smo v sedanjosti in celo zelo v sredi, v enem najbolj značilnih pojavov današnjega časa.

Vsebina iz sodobnega življenja

V tej nevezanosti na cankarjansko svetobolno in že dokaj preživelo problematiko, za katere klasičnim izrazom in naprednostjo v odnosu na njen čas najdejo že vse predolgo komodno kritje tisti, ki se boje spoprijeti se z resničnimi problemi našega časa, vidimo največjo odliko tega Tavčarjevega dela. Moderno je, popolnoma prežeto z vzdušjem sodobnega življenja in zato zanimivo. To pa je tisto, kar smo ves čas hoteli. Naša slovenska kultura od slikarstva do gledališča mora biti sodobna in zanimiva, tako sodobna in zanimiva, da nam ljudi ne bo treba siliti, da bi brali naše liste in knjige ali hodili v gledališče, ampak bodo mladi kupovali publikacije in gledališke vstopnice za denar, ki so jim ga dali doma za malico. Tisto bo živa kultura, ne muzej, iz katerega zaudarja po čitalniškem vzdušju.

Vse hibe te Tavčarjeve igre ostanejo v senci zaradi te njene velike odlike. Zato smo je veseli. Veseli smo bili, ko smo videli, da je bila velika dvorana do konca zasedena in da je med gledalci prevladovala mladina. Prav tako dobro je bila obiskana ponovitev v nedeljo, in to nam je bilo obilno potrdilo za pravilnost diagnoze, da je bolehalo naše kulturno življenje tu le na kompleksu strahu pred živo stvarnostjo, pred življenjem z njegovimi resničnimi problemi. V tem je skrivnost hiranja naše kulture in vzrok za brezbržnost občinstva. Tavčar je premagal ta kompleks in napravil v dramatik prvi pogumni korak v sodobnost. Drugi naj mu sledijo, vsak na svojem področju, pa bodo imeli občinstvo, kot ga je imel v nedeljo Tavčar.

Nekaj pripomb k izvajanju

Se o izvedbi. Nickyja je igral Silvij Kobal v glavnem dobro, toda neizpoljeno. Bil je v splošnem nekoliko preveč kujav otrok in premalo nesramen »teddy boy«, oziroma mešanica obojega; gotovo ni hotel prikazati lika umsko »odprtega« dečka, vendar pa je težko verjeti, da bi mogel tako umsko zaostal fant, ki je že več kot napol bebec, igrati pred svetom vloge, katero so mu namenili tisti, ki hlepe po njegovem denarju. Premalo temperamenta je pokazal tudi v popevkih, zato so vplivali ti prizori prisiljeno in skoro mučno, ne pa komično ali groteskno, kot je bil verjetno pisateljev namen. Pravi »kričač« pokaže z mikrofonom v roki vse več cirkusa in zlasti večjo vzdržljivost svojih glasilk.

Miha Baloh kot »manager« je bil verjeten in v skladu z značajem vloge. Zdel se je le nekoliko premalo živjet, kar bo prišlo morda z nadaljnjimi nastopi. Bogdana Bratuževa kot »filmska igralka« Biby je bila sproščena in dovolj naravna, vendar pa včasih še nekoliko toga, kar je morda pripisati dejstvu, da se je gibala na odru v kostumu, ki je bil le »pol kombinež«. Tako se je morda čutila nekoliko v zadregi. Vendar zasluži pohvalo za neprikljenost in žar svoje igre. Le v besedilu ni bila še čisto trdna in imeli smo vtis, da se ji je nekajkrat zataknilo, kot se je tudi Kobalu.

Gizdalin Rada Nakrsta je vzbujal premalo groze. Zdel se je res bolj gizdalin kot gangster. A takega ga je napravil morda že avtor. V splošnem je ugal in ustvaril dovolj plastičen lik.

Štefka Drolčeva kot njegova žena avanturistka je bila odlična in njena igra je pridobivala na učinkovitosti od prizora do prizora.

Julij Guštin kot policaj pa je spominjal v resnici bolj na kakšnega strastnega Nickyjevega oboževalca kot na detektiva. V prihodnjih predstavah mu bo morda uspelo pogoditi pravi ton.

Nekoliko preveč primitiven za velik mednarodni hotel je bil natak; prav značilni in prepričljivo nesramni pa so bili dopisniki in fotografi. Dober je bil tudi hotelski strežnik v svoji majhni vlogi.

Scenografija - smotrna

Zelo diskretna, resnično sodobna in smotrna je bila scenografija Jožeta Cesarja. Pohvaliti je treba tudi kostume. Režija Jožeta Babiča je bila uravnotežena, učinkovita in brez vsakršnega pretiravanja. Morda bi bilo dobro, če bi v nekaterih prizorih še pospešil ritem, n. pr. med Nickyjem in Biby, ter tu pa tam kaj izpilil, zlasti dialoge.

Včasih smo imeli vtis, da je igra podana vse preveč v ključu grotesknega in komičnega, medtem ko bi bili morda nekateri prizori vredni, da bi jim dodal režiser nekoliko resnega poudarka, s čimer bi postale vsaj nekatere osebe človeško bolj simpatične in plastične ter bi se izpremenile iz »tipov« ali simbolov v resnične like.

V splošnem je doživela igra resničen in zaslužen uspeh ter pomeni novo obdobje v razvoju našega dramatika, kot je Josip Tavčar, tudi če ne gre za veliko odsko delo v klasičnem pomenu besede, česar niti pričakovali nismo. V bistvu pa smo bili prijetno presenečeni. Bolj kot klasičnih odlik si želi naše občinstvo vedrine in živega čuta za sodobnost. In s to svojo igro je Tavčar dokazal, da mu ta čut ni tuj.

E. Z.

Goncourtova nagrada

Tri tedne prej kot navadno so podelili v Parizu Goncourtovo nagrado za književnost. Dobil jo je André Schwarz-Bart, ki je po rodu poljski Jud, za roman »Le dernier des justes«, to je »Zadnji pravičnik«, ki je izšel pri založbi Editions du Seuil.

Roman Zadnji pravičnik je nekaka kronika mučeništva judovskega naroda skozi stoletja, od srednjeveških preganjanj do nacističnih plinskih celic, od rabina Ioma Toma Levyja, ki je bil prvi izmed tako imenovanih »pravičnikov«, do junaka našega časa Ernia, nemškega Juda, ki je okušal preganjanje v koncentracijskih taboriščih in enako kot njegovi predhodniki prevzemal nase trpljenje človeštva. Ta epopeja je prvo delo 31-letnega samouka, po poklicu delavca, ki je začutil v sebi veselje do pisanja, ko je prebral Dostojevskega roman Zločin in kazen. Toda očitajo mu plagiatstvo.

Nekateri kritiki namreč trdijo, da je opaziti v romanu Andreja Schwarz-Barta vpliv raznih del obilne judovske povojne književnosti na isto temo, zlasti Brevir sovraštva Poliakova, Pisma na smrt obsojenih Borwicza, Goga in Magoga Martina Bura, Potovanja Benjamina III. Mendela Moseja Sferima. Njegov roman spominja, po mnenju najbolj strogih kritikov, baje tudi na Babelov roman Konjenica in na Sperberjev roman Kot solza v oceanu. Očitajo mu, da je v njegovem vse polno zgodovinskih in jezikovnih napak in da je napačno razumel duhovno vlogo tako imenovanih »pravičnikov«, katerih dolžnost ni v tem, da igrajo grešne kozle, ampak da varujejo pravičnost.

Vse te obtožbe na račun dela, ki hoče biti hkrati dokumentarno in pripovedno, pa vendarle ne bodo preprečile, da bi ga ne prodali vsaj 200.000 izvodov, kot znaša srednja naklada vsakega romana, ki dobi Goncourtovo nagrado. Pisec André Schwarz-Bart se mudi zdaj v Luksemburgu, kjer išče oddih po silovitih pariških polemikah. Odgovorni ljudje v založbi Editions du Seuil pa kar žare, ker se jim je prvokrat posrečilo, da so oni izdali delo, ki je dobilo Goncourtovo nagrado. Taka dela so bila doslej posebnost založb Gallimard in Julliard.

Kulturne vesti

• Univerza v Oslu je začela izdajati revijo Lochlann, posvečeno študiju keltskih kultur in jezika. »Lochlann« pomeni v galskem jeziku Skandinavijo. Za revijo vlada veliko zanimanje. Doslej je izšla ena številka.

• Znani nemški pisatelj Ernst Jünger, ki velja za najodličnejšega sodobnega stilista v nemški književnosti, je objavil pri založbi Ernst Klett v Stuttgartu novo knjigo z naslovom An der Zeitmauer (Na steni časa). Knjiga vsebuje 186 zapiskov, v katere je zajel Jünger svoja razmišljanja o sodobnem dogajanju.

GOSPODARSTVO

Značilnosti prístnega kraškega terana

Prava domovina kraškega terana sta okoli Sežane in Komna, se pravi Kraška planota s povprečno 300 m morske višine. Teranova trta je edino refošk (italijanski refoško), in sicer dveh vrst: rdečepecljati in zelenopecljati. Prvi je bolj plemenit, ima bolj okrogle jagode, je slajši in zori prej kot zelenopecljati refošk-gned. Ker se teran prideluje le na slovenskem ozemlju, mnogi sodijo, da izvira ime iz slovenskega izraza »ta rano« (se pravi, da grozdje zgoraj zori, in sicer od srede septembra do prvih dni oktobra), in ne iz italijanske besede »terra« (zemlja). Refoški je razširjen tudi po vsej Istri, Furlaniji, na otoku Pagu in v okolici Dubrovnika, kjer daje prav ljubko in čislano črnino. Napačno pa ravna, kdor med teran meša druge črnine, kot merlot, kabernet ali celo barbero. Na Krasu vzgajajo trte običajno na latnikih. Tu lahko vidimo 60 do 80 in tudi nad sto let stare refoškove trte.

Kako nastane teran

Pridelovalci terana so večinoma majhni posestniki in zato ima vino posebne lastnosti, ki se razlikujejo od črnih vin, napravljenih po splošnih pravilih. Zanimivo pri tem je, da imajo mnogi vinogradniki lastne nazore in izkušnje. Na splošno pa se ravna po teh pravilih: grozdje vsujejo v 10 do 15 hl velike kadi; nekateri grozdje rebljajo na mreži ali v mlinih (tako delata dve tretjini ali celo tri četrtine vinogradnikov); nekateri pa grozdja sploh ne rebljajo. Bednje ali kadi vedno tako napolnijo, da nastane v sredini nekak klobuk iz grozdja, ki stoji višje od roba kadi. Tako pustijo grozdje tri do osem dni (običajno 7 do 8 dni), dokler se klobuk ne poleže. Spodnje, že zmleto grozdje začne močno vreti, zatem zmastijo še ostalo grozdje, in sicer v mlinih. Vsa brozga prične močno vreti in ostane na tropinah še tri do osem dni. Kadi morajo seveda biti pokrite s pokrovom, a je treba paziti, da je mošt vedno na tropinah. Vsaj trikrat dnevno je treba brozgo temeljito premešati. V zadnjem času uporabljajo nekateri francoske kadi s preluknjanim pokrovom, ki zadržuje tropine pod moštom.

Po končanem glavnem vrenju pridelek stisnejo ter ga natočijo v sode, kjer ostane do maja, oziroma junija, dokler popolnoma ne dozori. Tako ostane teran na drožeh, dokler ne nastopi spomladi toplejše vreme. Marca ali aprila pa začne ponovno kipei in pri tem se razvijata prava mlečna in ogljikova kislina.

Pred prvo svetovno vojno je takratni gorški vinarski nadzornik dr. Ripper ugotovil, da povprečna množina alkohola v teranu znaša okoli 9,18 vol. %, nikdar pa nad 11 vol. %. Povprečna množina ekstrakta znaša 2.177 g/l, skupne kisline pa je razmeroma mnogo: okoli 9,75 g/l in tudi do 14 g/l. Skupno kislinno tvorita vinska ostra kislina in povprečno vzeto tudi mlečna kislina, ki je milejša in prijetna ter predvsem zdravilna. V teranu je razmeroma ma-

lo hlapljivih kislin, ki spominjajo na cik. Teran je odporen proti ciku zaradi mlečne kisline, ki to nevarno bolezen ovira.

Zakaj je teran zdravilen

Pravi teran vsebuje vedno 3,05 g/l, največ 4,07, povprečno pa 3,41 g/l mlečne kisline. Prav ta kislina je glavna značilnost prístnega kraškega terana in nastaja pri vrenju iz jabolčne kisline obenem z ogljikovo. Teran ima temnordečo barvo z razmeroma malo čreslovine, a ni trpek in zagaten kot druga črna vina iz južnih krajev. Obilna kislina ne kvari okusa, ampak je po svoji sestavi harmonične narave, kar je najbolj značilno za kraški teran. Kadar to vino točimo, nastajajo značilne rdečkaste pene na vrhu steklenice in v kozarcih. Teran pospešuje tek in prebavo, je izredno zdravilen in ima visoko dietetično vrednost, kar je treba pripisati samo zdravilni mlečni kislini.

Predelava terana traja več tednov. Pri tem se razvijajo mlečnokisle bakterije, ki se pri primerni toploti in pod ugodnimi pogoji nabirajo v moštu, kot se pri vrenju sladkorja razvijajo kvasnice. Teran pravilno kipi pri temperaturi 15 do 18 stopinj C. Pri toploti nad 20 stop. C nastane bur-

no kipenje, ki pa je škodljivo, čeprav traja le kratek čas, ker ovira razvoj bakterij mlečne kisline. Te bakterije pa občutijo tudi mraz. Zato je zelo važno, da pustimo vino do spomladi na drožeh, dokler se klet ne segreje, kar pospešuje živahno delovanje omenjenih bakterij.

Starejši Kraševci trdijo, da teran ne dozoreva pravilno v premrzlih kletih. Naj omenimo, da so mlečnokisle bakterije zelo občutljive proti žvepleni sosislini ali žveplenemu dimu. Žveplo ovira pravi razvoj terana. Zato je važno, da ne pride to vino nikdar v dotiko z žveplom. Zažveplano posodo moramo pred uporabo temeljito oprati s toplo vodo.

Ponovno poudarjamo, da je kraški teran zdravilno vino, ker je proizvod mlečnokislih bakterij, ki razkrajajo jabolčno kislino. Zato zasluži posebno priznanje in primerno ceno na trgu, kot pritiče ostalim visoko kvalitetnim vinom.

V zadnjih 10 letih so začeli na Krasu gojiti tudi trte črnin, ki so jih uvozili iz Francije in Italije, kot so merlot, kabernet in barbera. Ta vina so za določene kraje, n. pr. za Brda, Vipavsko in Istro, pomembna, ker imajo poseben okus in tudi do 15 vol. % alkohola s posebnim vonjem, ki je mnogim potrošnikom zelo všeč. Teh vin pa nikakor ne smemo mešati med pravi kraški teran in tudi ne med pristno istrsko refoškovo črnino. Pravilno ravna le tisti vinogradnik, ki grozdje predeluje po sortah in jakosti.

Kafol Franc

ŽENA IN DOM

Kaj moramo vedeti o plinu

Plin ne gori sam, kajti za zgorevanje potrebuje zrak. Pri pečici, kjer je gorilnik tenka cev z mnogimi drobnimi luknjicami, so posamezni plamenčki tako majhni, da si jemljejo potreben zrak iz svoje okolice. Pri kuhalniku se meša plin z zrakom že pred izstopom. Plinski plamen ima zeleno jedro, ki ni niti tako vroče. Za nas je važen modrovijoličasti plašč plamena, ki ima 1560 stopinj C. Če ima plamen rumenkasti rob ali se celo sveti, potem ima premalo zraku, slabo greje in dno lonca postaja sajasto. Če pa plamen močno šumi, je zraka preveč. Kadar opazimo v plamenu neenakomerno rumenkaste črte, je to znak, da je gorilnik zamazan. Tedaj vzignemo pokrovček in gorilnik dobro očistimo. Pri nekaterih štedilnikih to delo lahko opravimo tako, da gorilnik namočimo v milnico ali v raztopino detergenta in zdrgnemo s ščetko. Če plamen ne gorijo v enakomerni višini ali če sploh ne gorijo, pomeni, da so zamašene drobne odprtine na gorilniku. Očistimo jih s tanko jekleno žico. Paziti je treba, da odprtine ne razširimo.

Kako pa je s plinom iz jeklenk (bombol)? V njih je mešanica butana in propana, katera se pod pritiskom spreminja v tekočino in taka je tudi v jeklenkah. Če pipo odpremo, se pritisk zmanjša in tekočina se spremeni v plin. Vendar ima plin v jeklenkah prevelik pritisk, zato je med jeklenko in kuhalnikom nameščena zaklopka, ki zmanjša pritisk na pravilno mero. Velika prednost plina iz jeklenk je v tem, da ne smrdi in da ni strupen. Vendar pomnite, da je pomešan z zrakom prav tako eksploziven kakor mestni plin. Važno pa je naslednje: plin iz jeklenk je težji od zraka. Če torej kje uhaja, se nabira na tleh, zato tudi ne smemo jeklenk postavljati v klet in tudi ne v zaprte prostore, kjer spimo, ker izpodriva zrak. Zadušitev nastane zaradi pomanjkanja zraka, čeprav plin ni strupen.

Vonj po tobaku

Vonja po tobaku, ki se zagriže v pohištvo in zaveze, ni mogoče pregnati samo s prezračevanjem

ali s preprihom. Zlasti neprijeten je vonj v zimskih dneh, ko so okna zaprta malone ves dan. Če ga hočemo odstraniti, se moramo odločiti za dokaj odločnejše ukrepe, in sicer za nekakšno razkužitev. Zlasti v sobah, kjer spijo majhni otroci, je treba naslednji postopek ponoviti vsakih šest dni.

V skledo z vrelo vodo dajte veliko žlico čistega terpentina in prav toliko sivkinega olja (lavande). Posoda naj ostane v sobi, dokler se voda povsem ohladi.

Drobni nasveti

- Dežne plašče operemo v vedru vode, ki ji dodamo ½ kg galuna. Nekajkrat pomešajte s plaščem po vodi, nato pa mokrega obesite.
- Mleko ni razredčeno, če na pletilki, ki jo potopimo v mleko, ostane bela sled. Če na igli ni sledu, pomeni, da je v mleku precej vode.
- Posteljno opremo osvežimo po iztepanju z okisano vodo.

Naš recept:

Nadete ribe: 1 kg morskih rib očistimo, jim odstranimo kosti (da dobimo zrezke), jih osolimo in pokapajmo z limoninim sokom. Na vsak zrezek položimo rezino slanine in ga tesno zvijemo v klobasico. Nato v kozici segrejemo 5 dkg olja in položimo nanj ribe. Kozico pokrijemo ter ribe 15 minut dušimo v soku.

Omako pa pripravimo takole: Še vročim zvikom dodamo 3 do 4 žlice smetane ali malo mleka. Lahko uporabimo tudi paradižnike.

Ribe s paradižnikom v solati: ½ kg rib, 40 dkg paradižnika, 1 čebula. Majoneza: 1 rumenjaki, 1 jedilna žlica limoninega soka ali kisa, sol, 1/8 olja, čebula, zelen peteršilj, gorčica.

Očiščeno ribo zdušimo, ji odstranimo kosti, nato jo zrežemo na manjše dele, ji dodamo na kolesčke narezan paradižnik in na liste narezano čebulo. Vse to polijemo z majonezo, ki jo odišavimo z dobro sesekljano čebulo, z zelenim peteršiljem in z gorčico. Preden postrežemo, naj se popolnoma ohladi.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Nekaj dni pred volitvami so fašisti segli tudi po drugih sredstvih zoper naš dnevnik, ki jim je ležal pač na želodcu, ker je odkrival in obsojal njihove zločine ter pozival naše ljudstvo, naj glasuje za slovenske kandidate. V Rojanu so vdrl v petek n. pr. v neko tobakarno ter raztrgali vse izvode časnika.

Drugi dan so se vrnili ter se spet polastili časopisa. To pot pa ga niso uničili, ampak prodajali po ulicah, kot bi bili običajni raznašalci. Kdor ga je kupil, je dobil klobuto ali brco. Nekega starčka so s toliko močjo udarili, da je telebnil ob tla in se ranil. Orožniki so bili seve brezbrizni. Ker so bili pač sa-

65. Dr. E. BESEDNJAK

mi Italijani, fašistom ni bilo težko tudi nje nahujskati zoper Slovence, v katerih so gledali »sovražnike države«. — »Qui non si deve più parlare slavo!« — (Tu se ne sme več govoriti slovenski!) je naglas poudarjal v svoji preproščini eden rojanski orožnikov.

Proti takim rečem in nasilju fašistov ni bilo tedaj leka. Edino, kar nam je ostajalo, je bilo, da v list pišemo in protestiramo.

Uredniki Edinosti smo morali biti zadovoljni, da fašisti tudi nas ne počakajo za kakšnim vogalom ter nas pošteno naklestijo, s čimer smo stalno morali računati. To se pa k sreči ni zgodilo, morda jih je od tega zadrževal čut osnovne častniške, poklicne dostojnosti.

BOMBE POKAJO V BOLJUNCU

Volilna borba na Tržaškem ni bila, kot vidimo, enostavna zadeva, vendar razmere so bile neprimerno hujše v — Istri. Brž ko si postavil nogo na to zemljo, si moral biti pripravljen na vsako presenečenje in sleherno lumparijo.

Tako so fašisti prišli na propagando v Boljunec že na večer pred volitvami. Pridrveli so oboroženi na velikem tovornem avtomobilu iz Trsta. Poskakali so z voza in se zaka-

dili v vas, streljajoč vseppek iz samokresov in metajoč med hiše bombe. Ljudem so grozili s požigi in poboji, ako drugi dan oddajo glasove Jugoslovanski narodni stranki ali komunistom.

Vdrl so tudi v hišo nekega našega zavednega kmeta in, ker se je mož pogumno držal in ni klonil, so ga s silo odpeljali in vlekli proti Orehu. Med potjo so ga zasramovali, psovali in tako hudo tepli, da je moral v bolnišnico. Zdravniki so izjavili, da se bo moral lečiti najmanj dvajset dni.

Fašisti so pa ob svojem pohodu v Boljunec povzročili še drugo nesrečo. Pri odhodu so pustili na cesti dve bombi, ki ju je 22-letni Josip Korošec hotel odstraniti, da bi se ne razpočili in koga ranili. Toda ko je prvo pobral, se mu je, ker ni bil več posla, razstrela v rokah in ga ranila po vsem telesu. Mladi Korošec je državnozborske volitve maja 1921 za vse svoje življenje ohranil v spominu.

VOLITVE V OSPU

Za Osp, ki je bil znan daleč naokoli kot narodno zelo zavedna vas, kjer bodo skoro vsi ljudje glasovali za Jugoslovansko narodno stranko, so si fašisti izmislili posebno obliko borbe. Sklenili so, da vderejo v vas v nedeljo zvečer, ko so volitve uradno zaključene ter so vse glasovnice zapečaten v volilni žari. Predpisano je bilo, naj orožniki žaro z vsemi zapisniki ponoči stražijo, da se v ponedeljek izroče nedotaknjeni volilni komisiji v Poreču.

Da bi naše kandidate oropala vseh glasov, je skupina oboroženih fašistov prihrumela v nedeljo ponoči v Osp, s silo vlomila v volilne uradne prostore, enostavno razbila žaro ter jo z vsemi spisi vred — sežgala. Ker niso bili gotovi, ali so svoje zločinsko delo dovolj temeljito opravili, so črnuhi v ponedeljek zarana spet prišli v Osp si ogledat položaj. Mišleč, da so vse glasovnice res uničene, so se zadovoljni oddaljili, ne da bi jih kakšen o-

rožnik ustavil, prašal za pojasnila ali klical na odgovornost.

Predsednik volilne komisije s člani je dospel na višje oblastvo v Poreč praznih rok, brez žare, brez glasovnic, brez spisov, opravičujoč se, da je šlo za »višjo silo«, proti kateri ni bilo pomoči, čeprav je bilo vsakomur jasno, da je država imela na razpolago dovolj orožnikov in tudi vojakov, da nasilnež ukroti ali vsaj kaznuje.

NAŠ ZAUPNIK PANGERC

V Ospu smo pa imeli vestnega zastopnika naše kandidatne liste gospoda Pangerc, katerega je bolelo, da so Slovenci in Hrvati zgubili v vasi zavoljo nasilja toliko glasov. Marljivo je začel s prijatelji brskati po pogo-rišču in z veseljem dognal, da so bili fašisti pri pustošenju ravno tako surovi kot površni. Posrečilo se mu je najti celo vrsto nepokvarjenih, zatorej še veljavnih volilnih zavitek, ki jih je neodprte predal občini v Dolini s prošnjo, naj jih uradno shrani.

Obenem je naslovil na osrednji volilni urad v Poreču naslednjo brzojavko: »Volilno gradivo 36. odseka v Ospu se je povečini rešilo in je shranjeno na občini v Dolini. Zahtevam, naj se v smislu 58. člena volilnega zakona izvedejo potrebni ukrepi. Pangerc, delegat Jugoslovanske narodne stranke«.

Najmanj, kar bi mogel pošten človek pričakovati, je bilo, da bo oblastvo, ker je šlo za težko kaznive zločine, takoj odredilo strogo preiskavo ter skušalo izslediti krivce. To ni bila nobena umetnost, zakaj odgovorni kolovodje istrskih in tržaških črnosrajčnikov so bili vsemu svetu, zlasti pa policiji, dobro znani. Na odgovornost bi morali biti pozvani tudi za čuvanje zakonitosti postavljeni orožniki. V Ospu bi se bile morale vrh tega volitve obnoviti. Vse to je bilo izvedljivo, potrebna je bila samo dobra volja, a ravno ta je tedaj prav tako pri višjih kot pri nižjih državnih oblastnikih — manjkala. Vse je družilo sovraštvo zoper Slovence in zato ni dobil Osp nikakega zadoščenja, temveč je moral (Dalje)

Potem sem se zavzel za Abrahama Meyerja pri svojem prijatelju juristu Janezu Keržarju, ki je bil, kot že omenjeno, bolničar v Revieru. Ta je večkrat nesel starčka nekaj hrane, ker je imel kot bolničar tudi lažji dostop na judovski blok. Končno se mu je tudi posrečilo spraviti starčka v Revier, kjer pa je podlegel tvorom malo pred koncem vojne, kot sem zvedel od Keržarja. Nekajkrat sem še poklical k dvoriščni ograji njegovega nečaka in mu dal malenkost za pod zob, ki sem jo dobil od Keržarja, toda kmalu potem sem moral tudi jaz v Revier, kjer sem ostal do konca vojne, to je poldrugi mesec. V tem času sem še poslal po Keržarju nekajkrat pozdrave staremu Abrahamu, a z nečakom Jakobom sem izgubil stik. Po vojni sem zvedel, da je tudi on tik pred osvoboditvijo umrl. Bil je simpatičen, droben in mil fant, a precej manj živahen in odporen kot stric. Za obema mi je bilo iskreno žal. Bila sta med tistimi precej redkimi interniranci, ki so si ohranili svojo človeško integriteto tudi v najhujših razmerah in so bili naravnost ganljivi v svoji nemoči in vdanosti v usodo. Nikoli ju ne bom pozabil. Še danes se pogosto spominam nanju in pri tem mi postane hudo pri srcu. Če bi se bila končala vojna vsaj mesec dni prej, bi bila verjetno še oba živa, in z njima še na tisoče drugih internirancev.

Ob takih priložnostih se spominam tudi na čudno skrivnost, ki mi jo je v nekem razgovoru zaupal stari Abraham. Ko mi je pripovedoval, kako je formalno prodal tovarno nekemu »arijcu«, mi je tudi vsaj približno izdal, bogve iz kakšnega razloga, kam je skril glavni del svojega premoženja, to je dragocenosti in denar. Nedvomno je za to vedela tudi žena; če pa sta ona in hčerka mrtvi, morda nihče ni dvignil zaklada, dokler ga ne bodo nekoč, morda čez desetletja ali stoletja, slučajno odkrili. Najbrž

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

109

niti ni posebno velik, ker Abraham Meyer ni bil »velik« kapitalist, a njegovim sorodnikom bi nedvomno prav prišel, če bi še živeli.

V jeseni so se začeli še bolj množiti prevozi internirancev iz taborišč na vzhodu, ki so jih morali izprazniti zaradi bližanja fronte. Ti transporti so nekoliko zmanjšali v nas tiho skrb, kaj se bo zgodilo z nami, ko bodo Nemci spoznali, da je prišel konec. Če vlačijo zdaj te internirance daleč s Poljskega in od drugod, namesto da bi jih pobili kar na mestu, je možno, da bodo tudi nas pustili žive. Sicer nismo jemali preveč resno groženj SS-ovcev, ki so nas stražili, češ da naj se nikar ne veselimo konca vojne, ker ga ne bomo živi dočakali, češ da bodo za to že oni poskrbeli. Vendar pa tudi ni bilo izključeno, da bi se v svojem obupu, ko bodo videli, da je vse izgubljeno, ne maščevali vsaj nad nami, ki smo bili v njihovi oblasti. V takih hipih se lahko zgodi vse. Zločincem, ki vedo, da bodo morali plačati najhujšo ceno za neštete zločine, katere so storili, je končno že vseeno, če store še en zločin več. Pri pokolu internirancev bi bili še z veseljem sodelovali, da bi utešili željo po maščevanju in svoj strah pred bodočnostjo.

Prevozi so prihajali navadno ponoči, in ker je bilo taborišče prenapolnjeno, niso imeli ljudi, ki jih je bilo navadno več sto, kam spraviti čez noč.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Košarka in nogomet v Italiji

V nedeljo je bila v Milanu glavna tekma za italijansko košarkarsko prvenstvo. Srečali sta se moštvi Simmenthala iz Milana in Oransoda Virtus iz Bologne. Gre za ekipe, ki imata v svojih vrstah najboljše igralce Italije in sta iz vseh dosedanjih tekem izšli neporaženi. Srečanje je bilo zelo razburljivo. V začetku so vodili gostje, zatem pa so domačini z odločnimi prodori izenačili in kmalu prešli v vodstvo ter ga obdržali do konca. Izid je bil 63:54 (30:20) v korist domačinov. Najboljši igralci so bili brez dvoma Riminucci (S), ki je dosegel 21 točk, Pieri (S) z 20 točkami, Volpato (S), Alesini (OVB), Canna in Sardagna, ki so obenem vsi člani državne reprezentance.

V tekмах za prvenstvo imata omenjeni moštvi glavno vlogo, tako da je od njunega srečanja odvisno, kdo bo državni prvak. Po nedeljski zmagi ima moštvo iz Milana že 50% možnosti, da tudi letos obdrži častni naslov.

Na tretjem mestu lestvice so kar štiri ekipe: Fonte Levissima-Cantù, Ignis-Varese, Stella Azzurra-Roma in novinec Petrarca-Padova, ki so sicer dobra moštva, a nimajo upanja za končno zmago. Proti koncu lestvice so moštva: Lanco-Pesaro, Livorno, Gira-Bologna, Reyer-Venezia in Stock-Trieste. Na zadnjem mestu pa je S. Agostino-Bologna, ki bo po vsej verjetnosti izpadla iz prve lige.

V prvi ženski zvezi imata vodilno vlogo Udinese in Stock-Trieste, ki sta edini še neporaženi; tudi tu bo njuno srečanje odločilo, komu bo pripadal naslov državnega prvaka. Udinese, italijanski prvak, je tudi letos zelo vigrana skupina, ki ima v svoji sredi številne članice državnega predstavništva. Na boljše mesta upata tudi Standa-Milano in OZO-Mantova.

Italijansko državno nogometno predstavništvo se bo v nedeljo v Firenci pomerilo z Madžari (B eki-

pa pa bo igrala v Budimpešti). Italijani ne upajo na zmago, kajti zanje bi že neodločen izid bil precejšen uspeh, zlasti če upoštevamo njihov klavrn nastop v Pragi. Madžari so pa v zadnjem času dosegli lepe uspehe v tekмах proti Nemčiji, Švici in Avstriji.

V nedeljo so Italijani odigrali deveto kolo za državno nogometno prvenstvo. Prva na lestvici je Juventus, ki je v nedeljo z lahkoto odpravila Genoa. Naj mimorede omenimo, da bo vsa obramba Juventusa v nedeljo nastopila v državnem moštvi. Bologna, ki je v predzadnji tekmi premagala torinsko ekipo, je v nedeljo klonila v Genovi proti Sampdoriji; kljub temu je vedno na drugem mestu. Tretje mesto si delijo Sampdoria, Inter in Milan, ki letos prizadevajo svojim navijačem precej razočaranj. V prvem delu lestvice najdemo še Fiorentino in rimsko moštvo Roma.

Na lestvici strelcev sta na prvem mestu Pivatelli (Bologna) in napadalca Juventusa Charles in Savori, vsi s 7 goli. Šest golov sta zabila Firmani (Inter) in Manfredini (Roma), pet pa Rossi (Spal).

Italijanski športni časopis »Sport Illustrato« trdi, da so dosedanje najboljše igralci tile: Anzolin; Vincenzi, Pavinato; Mialich, Maldini, Bolchi; Boniperti, Demarco, Charles, Savori in Corso. Državno predstavništvo bo verjetno tako sestavljeno: Buffon; Castano, Sarti; Emoli, Cervato, Colombo; Boniperti, Nicolè, Brighenti, Lojacono in Corso.

BOKS

Cepprav je bilo prejšnje dni precej pomembnih boksarskih srečanj, so vsi športniki Italije in Jugoslavije pričakovali dvoboj svojih državnih reprezentanc, ki je bilo v soboto v Bologni. Jugoslavnici so zelo razočarali in so bili poraženi v vseh desetih dvobojih. Izid je bil 20:9 v korist Italije.

Najboljša sta bila Piazza in Benvenuti. Odlikovali so se še Curcetti, Lopopolo in Musso.

TENIS

V Padovi sta se srečali teniški predstavnštvi Italije in Poljske za Kraljevi pokal. Zmagali so z lahkoto domačini z izidom 4:1. Italijani spadajo med najboljše igralce evropske celine. Igrali so Pietrangeli, Sirolo, Merlo in Gaudenzi.

V Stockholmu se bodo Italijani pomerili s Francozi. Ker so Američani nastop odpovedali, se bodo Francozi srečali še s Švedi in z zmagovalcem v dvoboju Danska-Norveška.

V drugih športih so bili Italijani v tujini večkrat poraženi, razen v kolesarskih kros-dirkah, kjer Longo uspešno nastopa tako v Franciji in Švici kot v Italiji. V Lizboni je italijansko hokejsko moštvo na kotalkah bilo v tekmovalju za Latinski pokal dvakrat poraženo. Premagali sta ga Portugalska (5:2), ki je odnesla prvo mesto, in Španija 4:1. Švici se je eno izmed najboljših italijanskih skupin v hokeju na ledu Diavoli uvrstilo komaj na 3. mesto v tekmovalju za pokal Schaeffer. Prvo mesto je pripadlo moštvi Royal C.A.F.

Od športa do športa

Francoz D'Oriola je v sabljanju premagal Angleža Hoskynsa in tako zmagal v tekmovalju za pokal Rene Monal. Španci so res vigrana nogometna ekipa, kar so dokazali z odločno zmago (6:3) proti Avstriji. Odlikovala sta se predvsem napadalca Di Stefano in Suarez. V srečanju olimpijskih moštev je Francija premagala Švico (2:1), Madžarska pa Avstrijo (2:1). Drugi izidi predolimpijskih tekmovalj: Romunija-Bolgarija 1:0, Poljska-Finska 6:2, Francija-Luksemburg 1:0, Nemčija-Finska 2:1, Malta-Maroko 2:2. Prejšnji teden sta bili dve zanimivi nogometni tekmi: Francija-Potrugalska 5:3 in Anglija-Irska 2:1. Italijan Vicardi je postal novi italijanski prvak v orodni telovadbi.

Srbski poslanik v Berlinu je predložil že 27. julija prepis srbskega odgovora na avstrijske zahteve. Viljem je bil s srbsko izjavo popolnoma zadovoljen. Ob robu je pripisal svoje mnenje, da je Avstrija dosegla vse, kar je želela. Dunaj je moralno zmagal. Avstrijski poslanik Giesl bi bil lahko mirno ostal v Beogradu. Vojne ni potreba napovedati. Nemški cesar namreč ni hotel mobilizirati. Hotel je hraniti moči za dokončni obračun z Anglijo.

Zato je hotel ubrati še zadnje korake, da bi ne prišlo do vojne. Ker je gledal na Avstrijo kot na revno nečakinjo, si je izmislil sredstvo, ki naj zadovolji ovco in volka. Svetoval je Avstriji »sladek pritisk«.

Nemški cesar Viljem je še vedno upal, da se bo vojna omejila le na spopad med Avstrijo in Srbijo. Dopustil bi tudi, da avstrijske čete zasedejo del Srbije z Beogradom. Bal se je pa vojne z Rusijo, ker je računal, da bo priliko izrabila tudi Anglija na morju in Francija ob Renu.

Angleški minister Grey je že 29. julija izjavil nemškemu poslaniku v Londonu, da hoče Velika Britanija živeti v dobrem sosodstvu z Nemčijo, dokler bo oboroženi spor zajel le Avstrijo, Srbijo in Rusijo. Ne bo pa mogla stati ob strani, če se bo vmešala Nemčija. Dodal je, da bo z Anglijo potegnili tudi Francija in nova vojna se bo razplamtela v svetovni požar. Anglija je ponudila posredovanje za mirno poravnavo.

Viljem je po brzojavki iz Londona ukazal svojim predstavnikom na Dunaju, naj pritiskajo samo na delno mobilizacijo, da se vojna ne razširi na vso Evropo. Bil pa je že prav tako brez odločujoče moči kakor njegov tovariš na avstrijskem pre-

108

V SONCU IN SENCI

(Usoda Habsburžanov)

lu. Oba sta postala ujetnika svojih generalov in vojnih ministrov. Prej sta sejala politiko mržnje, absolutizma in brezbriznosti do resničnih potreb države in podložnikov, zdaj sta morala žeti bridke sadove lastne kratkovidnosti.

Nemški in avstrijski glavni stan sta po njunem načrtu pripravila politiko sablje, v letu 1914 je kri, ki jo je klical takšna politika, pa začela podirati jezove.

Nemški ministrski predsednik Bethmann-Hollweg pod pritiskom vojaških krogov ni bil več gospodar položaja. Že 30. julija je na ministrski seji končal svoje poročilo z besedami: »Vodstvo politike mi je spolze- lo iz rok; dogodki pojdejo svojo usodno pot.«

Njegov avstrijski tovariš grof Berchtold, ki je cesarja presleparil z lažnimi poročili, da je dobil njegov podpis za ultimatum, poslan Srbiji, je v zadnjih trenutkih spoznal, da je vrag, katerega je klical, večji, kot si ga je zamislil. Poveljnik nemškega glavnega stana general Moltke je 31. julija poslal generalu Conradu dve brzojavki. V prvi pravi, da mora Avstrija mobilizirati vojsko tudi proti Rusiji. Le v tem primeru nastopi za Nemčijo casus foederis, to se pravi, da bo Nemčija zaradi zavezništva korakala z Avstrijo. Obenem zahteva nemška generaliteta, da mora monarhija ugoditi zah-

tevam Italije ter priporoča Dunaju, naj nikar ne pusti na meji Italije niti enega oboroženega vojaka, da ne izzove občutljivosti sosedu.

Conrad je z brzojavkami prišel k Berchtoldu. Vedel je, da ga z njimi ukroti. Avstrijski minister ni vedel, kako drugače označiti razvoj dogodkov la or z besedami: »Kdo torej ukazuje v Berlinu? Moltke ali Bethmann-Hollweg?«. Napori diplomacije so bili končani. Besedo so imeli generali. Ne več cesarji in ne zunanji ministri! Sledili so splošni pozivi pod orožje.

Vladarji in državni predsedniki so se zopet pojavili na odru kot lutke, ki jih na žici poteguje skriti igrač. Vsak izmed njih je podpisoval razglase »Mojim narodom« s pozivi, naj sinovi domovine zgrabijo za orožje in branijo vero, dom, cesarja ali svobodo, narod in napredek. In še Boga so bogokletno klicali na pomoč svojim topovom in bajonetom.

Priganjači po vseh državah so pa po pasje vohunili za ljudmi, ki so si upali izražati dvome, da je domovina v nevarnosti.

Pa saj se isto tudi danes ponavlja... »Sladki pritisk« nemškega Viljema in pranje časti avstrijskega Franca Jožefa, vse skupaj se je zmešalo v strupeno godljo, ki so se morali z njo daviti podložni narodi.

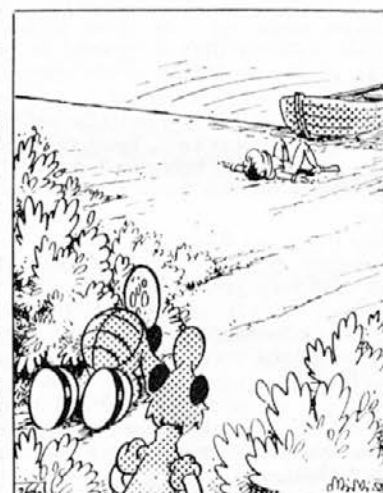
(Dalej)

23

naše

n a l a i z e

G u s a r j i

GLASBENA MATICA — TRST

V nedeljo, 29. novembra, ob 16. uri v dvorani
Klasična »Prvi maj«, Vrdelska cesta 7

DONIZETTI

DON PASQUALE

komična opera v treh dejanjih
v koncertni izvedbi

Osebe — Don Pasquale: Korošec Ladko — Nerina:
Hočevar Sonja — Ernesto: Lipušček Janez — Dr.
Malatesta: Ostaševski Marcel — Notar: Kozlevčar
Tone — Pri klavirju: prof. Ciril Cvetko.
Vabila so na razpolago v Tržaški knjigarni, ul. Sv.
Frančiška 20 ter v nedeljo, 29. nov., eno uro pred
pričetkom predstave pri blagajni dvorane.

Iz Gorice

OPOZORILO VINOGRADNIKOM

Goriški prefekt je tudi letos odredil, da smejo
vinogradniki le do 30. t. m. hraniti tropine v svo-
jih kletih. Po tem roku je treba tropine oddati
žganjarnam. Kdor jih pa hoče skisati, posušiti ali
pomešati z drugimi krmili ali z gnojem, mora to
javiti finančnim stražnikom.

Kdor hoče doma izdelati vinček (petiot), mora
to prijaviti vsaj 5 dni prej pokrajinskemu kemično-
kmetijskemu zavodu v Gorici.

KROZEK SLOVENSKE IZOBRAZENECV

v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 27.
novembra, ob 20.30 v društvenih prostorih v
ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predava-
nje dr. Rada Bednarika:

VODILNE OSEBNOSTI
IZ SLOVENSKE PRETEKLOSTI

Hkrati KSI sporoča, da namerava prirediti
tečaj za strokovne prevajalce in tolmače.
Razni strokovnjaki bodo predavali o primer-
jalnem slovensko-italijanskem izrazoslovju s
pravnega, gospodarskega in tehničnega pod-
ročja. Prijavi se lahko najkasneje do 1. de-
cembra v društvenih prostorih v Trstu, ul.
Commerciale 5/I., kjer boš vsak delavnik od
10. do 12. ure dobil vsa potrebna pojasnila.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

IGRALSKA SOLA

V soboto, 28. nov., ob 21. uri v dvorani na stadionu
Prvi maj, Vrdelska cesta 7

KRSTNA PREDSTAVA

Claude-André Puget

SREČNI DNEVI

komedija v treh dejanjih

V nedeljo, 29. nov., ob 16. uri v Ljudskem domu
v Sv. Križu,

v torek, 1. dec., ob 20.30 v kino dvorani v Skednju

Josip Tavčar

NICKY — ZLATI DEČEK

komedija v treh dejanjih

Iz Trsta

OBVESTILO

Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov vabita
kmetovalce iz Boršta in Zabrežca na sestanek, ki
bo v ponedeljek, 30. novembra, ob 19.30 v prosvetni
dvorani v Borštu. Predstavniki obeh organizacij bo-
do poročali o ustanovitvi zimskih strokovnih te-
čajev.